

Laurent Creton (dir.)

Cinéma et stratégies. Économie des interdépendances (Théorème 12)

Parijs (Presses Sorbonne Nouvelle) 2008,
232 p., ill., € 20, ISBN 978 287854 433 6

Op het eerste gezicht lijkt *Théorème* een tijdschrift te zijn, maar de facto moet deze serie worden beschouwd als een boekenreeks uitgegeven door het *Institut de Recherche sur le cinéma et l'audiovisuel* (IRCAV) van de Université de la Sorbonne Nouvelle, Paris III. Een van de bijzonderheden van deze groep – die een van de omvangrijkste en mogelijk zelfs dé belangrijkste onderzoeksafdelingen is in Frankrijk op het gebied van film – is het feit dat een van de groepen binnen het IRCAV zich bezighoudt met sociologische en economische vraagstukken. Anders dan het geval is bij de meeste geesteswetenschappelijke afdelingen Filmstudies elders zitten er bij het IRCAV ook economen en

sociologen, waaronder leerstoelhouder film- en mediaeconomie Laurent Creton, tevens leider van die groep. *Théorème* fungeert als platform voor de diverse groepen binnen het IRCAV om onderzoeksresultaten te presenteren. Naast afleveringen gewijd aan meer esthetische studies over auteurs of aan historische onderwerpen zijn er ook delen verschenen over economische vraagstukken, waaronder *Cinéma et stratégies*.

De bundel is onderverdeeld in twee afdelingen waarvan de eerste zich richt op exploitatie en vertoning, terwijl in de tweede aspecten van filmproductie worden behandeld. Het concept 'strategie' vormt daarbij de rode draad, want het centrale onderwerp van het onderzoek betreft de manier waarop de verschillende actoren binnen de film- en bioscoopsector reageren of anticiperen op de veranderingen en verschuivingen die op dit moment gaande zijn. Hiervoor is onder meer een reeks interviews afgenomen met vertegenwoordigers van verschillende groepen binnen het veld, maar de empirische fundering van het onderzoek is uiteraard veel breder.

De eerste drie opstellen in de bundel behandelen diverse facetten van het uitbrengen van een film: Claude Forrest onderzoekt de diverse vormen van beleid van de distributeurs, Stéphane Debenedetti analyseert de rol van de kritiek en de verschillende strategieën van producenten en distributeurs hoe daarmee om te gaan, en Joël Augros presenteert een vergelijkende studie naar de marketing en het relatieve succes van twee films die nationaal en internationaal een groot aantal toeschouwers hebben getrokken, te weten ASTÉRIX ET OBÉLIX CONTRE CÉSAR en LE DESTIN FABULEUX D'AMÉLIE POULAIN. In het volgende hoofdstuk laat Jean-Michel Gévaudan zien dat bij teruglopende aantallen toeschouwers de verschillende categorieën van bioscopen niet allemaal op dezelfde manier geraakt worden, en dat de Art & Essai-cinema's het redelijk goed doen en soms zelfs vooruitgaan, terwijl de midden-groep van de mainstream-bioscopen het aflegt tegen deze filmhuisachtige zalen enerzijds en de multiplexbioscopen anderzijds. Ten slotte

belicht Kira Kitsopaniou de mogelijke impact van de opkomende digitale projectie op het Franse bioscoopbestel.

In het tweede deel staat de productie centraal. Kristian Feigelson en Adeline Lamberbourg analyseren op basis van de door hen verzamelde gegevens de werk-, gezags- en machtsverhoudingen op de set bij de tournage van een film, terwijl Thomas Schmitt meer specifiek de relaties binnen de driehoek producent – scenarioschrijver – regisseur onder de loep neemt. Bruno Cailler behandelt in twee hoofdstukken de rol en de strategieën van de kleinere en middelgrote producenten (die dus in Frankrijk in de gangbare categorie van de *petits et moyens enterprises/PME* vallen), die voor een belangrijk deel voor de Franse auteurcinema in de brede zin van de term verantwoordelijk zijn. Ten slotte analyseert Laurent Creton de veranderingen en verschuivingen binnen de markt en binnen het Franse film- en bioscoopstelsel alsmede de strategieën die deze *PME* implementeren om hun positie overeind te kunnen houden of mogelijk te versterken.

De bundel presenteert bij elkaar een waardevol overzicht over vraagstukken die de hedendaagse situatie met betrekking tot exploitatie, distributie en productie betreffen, alsmede een weelde aan informatie en inzicht. Het dient echter te worden opgemerkt dat alle bijdragen de binnen Europa toch enigszins bijzondere situatie in Frankrijk betreffen. Daar weet niet alleen de nationale productie telkens weer – onder meer dankzij de politieke randvoorwaarden – een behoorlijk marktaandeel te veroveren, maar daarnaast heeft de cinema in dat land een culturele status die elders meestal ver te zoeken is. De observaties aangaande de motieven en strategieën van de actoren in het veld alsmede de resultaten van de analyses zijn dus niet zonder meer vertaalbaar naar de omstandigheden in andere Europese landen. Ten tweede hebben de opstellen allemaal betrekking op de tegenwoordige ontwikkelingen, die slechts een enkele keer ook in een historisch perspectief worden geplaatst (en waar dit wel gebeurt is dat niet het sterkste aspect van de tekst).

Desondanks biedt deze bundel een hele waaier aan aanknopingspunten juist voor historisch onderzoek. Allereerst omdat een dergelijke sociologisch-economische blik op film en bioscoop, die desalniettemin in dialoog wil blijven met meer geesteswetenschappelijke benaderingen, zeker verrijkend mag worden genoemd. Daarnaast omdat de gekozen focus op de strategieën van de verschillende actoren in het veld meteen duidelijk maakt dat de complexiteit van de situatie niet gereduceerd kan worden tot globale processen, zonder belangrijke aspecten over het hoofd te zien. Hier worden juist de interne spanningen binnen het veld onder de loep genomen waar anders soms al te makkelijk een zekere homogeniteit wordt verondersteld. Dit betreft zowel aspecten van filmproductie – waarbij de concrete historische condities waaronder films ontstaan in kaart kunnen worden gebracht door de respectievelijke posities die de actoren op een bepaald moment in het veld innemen als leidraad kunnen dienen – alsook de distributie en exploitatie waarbij de belangen van de verschillende betrokkenen nogal uiteen kunnen lopen.

Uiteraard kunnen de hier verzamelde teksten geen blauwdruk vormen voor historisch onderzoek naar productie, distributie of exploitatie van films, maar zij belichten de conflicten en spanningen die heersen op een terrein dat vaak genoeg (en zeker in Frankrijk) louter als een soort aanvulling wordt beschouwd op de studie naar films als esthetische objecten. Ze laten zien dat de zin ‘par ailleurs, le cinéma est une industrie’, waarmee André Malraux zijn in 1946 gepubliceerde *Esquisse pour une psychologie du cinéma* besluit, ook kan – en misschien moet – worden gelezen als een uitdaging om deze dimensie van het fenomeen film en bioscoop niet over te laten aan de sociologie en de beleidswetenschappen. De filmwetenschap heeft immers wel degelijk profijt bij het binnenhalen van dit soort expertise en de daar gebruikte theoretische instrumenten om beter grip te krijgen op de complexiteit van haar object.

Frank Kessler